

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: HE 172/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi avioliittolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Asia: LA 39/2019 vp Lakialoite laeiksi rikoslain 25 luvun ja avioliittolain 19 §:n muuttamisesta

Väestöliitto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi avioliittolain muuttamisesta siten, että pakottamalla solmittu avioliitto voidaan purkaa ilman avioeromenettelyä. Väestöliitto on jo aiemmin antanut lausuntonsa luonnokseen hallituksen esitykseksi pakottamalla solmitun avioliiton kumoamisesta. Näkemyksemme asiaan noudattaa edelleen samaa kantaa, emmekä näe esteitä sille, etteikö pakottamalla solmittua avioliittoa voitaisi purkaa eroamisen ohella kumoamalla tai mitätöimällä avioliitto.

Väestöliitto pitää hyvänä ehdotukseen sisällytettyä tuomioistuinmaksulakiin ehdotettua maksuttomuutta pakkoavioliiton kumoamista koskien. Samoin kiitämme esitykseen sisällytettyä mainintaa avioliittoon pakottamisen rangaistavuutta koskevan sääntelyn täsmentämistarpeesta. Avioliittoon pakottaminen nykyisestä asianomistajaasiasta tulisi samalla muuttaa yleisen syytteen alaiseen harkintaan. Myös kumoamiseen liittyvän hakemuksen jättämisen mahdollisuutta ilman pakkoavioliiton keston määräaikaa kannatamme.

Pakkoavioliittojen päättäminen kumoamismenettelyllä antaa selkeän viestin Suomen ihmisoikeusperusteisesta oikeuskäytännöstä. Uudella avioliiton päättämisen tavalla voi olla yhteiskunnassa myös symbolista merkitystä ja pakkoavioliittoista selvinneiden uhrien identiteettiin ja hyvinvointiin liittyvää merkitystä.

Avioliittolain muutosehdotuksessa todetaan, että kumoamisen oikeusvaikutukset vastaisivat avioeron oikeusvaikutuksia muilta osin kuin kumoamista seuraavan, rekisteritietoihin merkittävän siviilisäädyn osalta. Väestöliitto katsoo, että mikäli avioliiton kumoamisen perusteena on avioliittoon pakottaminen, olisi avioliiton oikeusvaikutusten määräytymisessä voitava käyttää avioliiton mitätöintiä vastaavaa harkintaperustetta, joka turvaisi uhrin aseman ja uhrille määräytyvät korvaukset ilman erillistä prosessia koskien vahingonkorvausten hakemista, omaisuudenjaon kohtuullistamista ja huoltajuuskäsittelyä. Mikäli mitätöintiä vastaavaa harkintaa ei oikeusvaikutusten osalta voida säädöksin toteuttaa, on avioliittolain muutosehdotukseen mielekästä sisällyttää mitätöinnin mahdollisuus.

Väestöliitto pitää merkittävänä sitä, että pakkoavioliitossa mahdollisesti syntyneiden lasten etu on huomioitu, eikä vanhempien avioliiton pakkoluonne heikennä lasten oikeudellista asemaa. Samalla Väestöliitto huomauttaa, että pakkoavioliiton kumoamisen yhteydessä olisi lähtökohtaisesti perusteltua määrätä lasten huoltajuus yksinomaan sille vanhemmalle, joka on ollut pakotettu avioliittoon. Mikäli molemmat vanhemmat ovat olleet pakotettuja avioliittoon, olisi lasten huoltajuudesta päätettäessä kuultava molempien uhrien erityiset perusteet huoltajuudesta päätettäessä.

Väestöliitto haluaa kiinnittää erityistä huomiota siihen, että pakkoavioliiton uhri tunnistettaisi ilman erillistä käsittelyä erityiseen, yksilölliseen suojaan oikeutetuksi oleskeluluvan osalta.

Ulkomaisen avioliiton tunnustamista koskevassa muutosehdotuksessa, todetaan, että pääsääntöisesti avioliitto tunnustetaan päteväksi, mikäli se ei ole suomalaisen oikeusjärjestyksen vastainen. Alaikäisenä ulkomailla solmittu avioliitto voitaisiin tunnustaa päteväksi, mikäli tunnustamatta jättämisestä aiheutuisi kohtuuttomia seurauksia puolisoille.

Pidämme lakiin ehdotettua mainintaa erityisistä, päteväksi tunnustamista puoltavista syistä välttämättömänä. Erytysten syiden arvioinnin on oltava perusteellista ja yksityiskohtaista, jotta alaikäisenä ulkomailla solmittu avioliitto tunnustettaisi vain yksittäistapauksissa ja huolelliseen harkintaan perustuen.

Koska alaikäisenä solmittu avioliitto on lähtökohtaisesti lapsen edun ja Suomen oikeusjärjestyksen vastainen, on näiden erityisten, tunnustamista puoltavien syiden oltava yksityiskohtaisia ja merkittäviä. Näyttötaakan tunnustamista puoltavien seikkojen olemassaolosta tulee olla sillä, joka tällaisen avioliiton tunnustamista hakee. Väestöliitto haluaa kiinnittää huomiota siihen, että asiassa on kuultava molempia puolisoja erikseen.

Alaikäisavioliittojen tunnustamisen, mitätöinnin ja avioliittojen kumoamisen maassaolo-oikeudelliset seuraukset eivät saa olla negatiivisia uhrin ja lasten osalta. Lakimuutoksen lapsivaikutukset tulee voida arvioida seikkaperäisesti ja ennakoivasti.

Väestöliitto haluaa kiinnittää erikseen huomiota avioliiton oleskelulupavaikutuksiin sekä lapsivaikutuksiin. Avioliiton kumoamisen lainsäädäntövalmistelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, ettei kumoaminen vaikuta haitallisesti uhrin ja lasten oleskelulupa- ja elatukseen ja mahdolliseen kansalaisuuteen jatkossa.

Avioliittolakiin 3§ 6 luku - Yhteiselämän lopettaminen ja avioliiton purkaminen

Väestöliitto kannattaa tehtäviä muutoksia yllämainituin edellytyksin.

Pykälän 27 b § - Yleinen säännös avioliiton kumoamisen oikeusvaikutuksista.

Väestöliitto ei kannata sitä, että puolisoitten aviovarallisuuden sovelletaan avioliittolaissa säädettyä omaisuuden ositusta tai erottelua koskevia säännöksiä sellaisenaan tai avioliittolain 103 b §:ssä säädettyin edellytyksin.

Väestöliitto ei kannata sitä, että avioliiton kumoamisen vaikutukset oleskeluluvan myöntämisen rinnastettaisiin avioerotilanteisiin.

Helsinki, 15.11.2021

VÄESTÖLIITTO RY

Eija Koivuranta
toimitusjohtaja